

Azonosító
jel:

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2020. október 19.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2020. október 19. 8:00

Időtartam: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Fontos tudnivalók

Ossza be a 240 percet úgy, hogy minden feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásoktól!

Ha a megoldott feladatokban javítani akar, akkor a javítani kívánt szót / szavakat húzza át, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig írja le újra!

Eredményes munkát kívánunk!

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget és válaszoljon a kérdésekre!
Egyes feladatokhoz zárójelben megadtuk a megoldáshoz szükséges bekezdés/ek számát.

Németh G. Béla¹: Arany János

(1) Arany János az európai magyar olvasó legnagyobb bánata: Európa nem vette tudomásul. Holott, vélik, ő mutathatta volna meg legjobban, mire képes ez a nyelv s ez a költészet: ő volt a magyar vers és nyelv legnagyobb mestere. Recepciójának² elmaradását ahányan annyiképpen magyarázzák. Mondanitudása abszolút értékű volt, mondanivalóját egyre vitatják. Azok közül való, akik az utókort örökre bizonytalanságban hagyták, akiket folyvást újra értelmeznek, mert érzik, művük és személyiségük, művészetük és tehetségük között divergencia³ van. Mindent elért, amit költő nemzetén belül elérhet. Magas királyi kitüntetést utasíthatott vissza, és megérte, hogy műveit iskolában a költészet kánonjaként tanítsák. Nemzete rajongása vette körül, és biztonságot nyújtó vagyona tette szert. De visszatekintve a pályavégről, tudta, nem adta azt, amit adnia kellett, adnia lehetett volna. A literátus magyar olvasó szíve talán ezért is dobog föl oly igazán az ő nevére.

(2) Vannak költők, akiket egy művükön tart számon a közvélemény, bárha sokkal többet s jobbat is alkottak amaz egynél. Aranyt a *Toldi* című eposz szerzőjeként említi a közember máig. Maga sem ártatlan ebben: maga is mindenekelőtt a *Toldi* alkotójának látta önmagát. Arany jellegzetesen forradalom utáni költő lett, s a *Toldi* a forradalom előtt keletkezett. A forradalom után, kivált ha vesztes, minden bonyolulttá, nehezzé és érthetlenné, minden bizonytalanná válik. Holott a forradalom előtt, előestéjén minden egyszerű és tiszta, érthető és elrendezhető, minden bizonyos volt. Arany, mindenesetre, a bizonytalanság költője lett. Életművének hasonlíthatatlanul nagyobb fele, kivált a forradalom utáni, a szerep és személyiség egymásért s egymás ellen való küzdelmében fogant. Szereppel akarta legyőzni, lekötöni bizonytalanságát, de örökké bizonytalanságban maradt választott szerepének helyessége iránt, s hánykódó aggodalomban, nem a szerep győzi-e le végül őt magát? Érthető, ha visszavágyott a bizonyosság boldog pillanatába, a töretlen hit állapotába, melyben szerep és személyiség azonossága egyszer számára is, akár Petőfinek, magától érthető természetesség volt.

(3)

De, hogy a dallásban lelkem átfjodnék, –
Oh, ha még egy olyat énekelni tudnék!⁴

– sóhajtotta harminc esztendő múltán is, hatalmas életmű birtokában. Visszavágyása azonban nemcsak pszichológiai, etikai vagy politikai értelmű, indítékú volt. Hanem esztétikai is. A *Toldi* után művészte hallatlanul elmélyült és meggazdagodott, lélekismerete és eszközközelése hibátlan találatú lett, de oly teljes és telt léggörű, egységes és egész világképű epikus művet, mint a *Toldi*, többé nem alkothatott. Mint Petőfi költészete, beteljesítő, meghaladó lezárása ez is a romantika egy stádiumának, s megnyilvánítása egy újnak, a népiesnek, amely azonban nála sem tekinthető (egyértelműen) romantikának.

(4) Petőfi költészete nélkül a *Toldi*, amely Aranyt Petőfi legjobb barátjává s leghűbb szövetségésévé tette, nem született volna meg. De a két költő iránya, az eddigiekből is láthatni, nem volt azonos. Mint ahogy személyiségüket is oly mély különbségek választották el, hogy a

¹ Németh G. Béla (1925-2008) irodalomtörténész, az ezerkilencszázhetvenes, nyolcvanas évek nagyhatású irodalomtudósa, egyetemi tanár, akadémikus.

² recepció: megismerés, befogadás

³ divergencia: szétválás, eltérés, szétágazás

⁴ Arany János: *Toldi szerelme*, Első ének

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

nagy weimari barát⁵ különbségei sem lehettek mélyebbek. Petőfi egy egyértelmű boldog történelmi pillanat címszereplője, kezdeményező aktora volt, Arany egy átmeneti, választó, de választást alig hagyó hamleti kor visszarezgő, megszenvedő médiuma. Petőfi kapta a századközép ajándékát: a biztonságérzetet, Arany átkát: a bizonytalanságot. Petőfinek a nemzeti kérdés például csak hatalmas fölkhajtóerejét mutatta meg, neki csak lekötő súlyát. Petőfinek „magától értető” volt az alkotás, öröm; (schilleri értelemben⁶:) „naiv” költő. Aranynak keserves munka, kötelesség, fejtűgás; ő „szentimentálisnak” kényszerült lenni. Petőfi a szabadság szuverén gyermeke volt, ő minden lépését ellentétes kötöttségek hámlásában tette meg. „Forradalom előtti” az egyik, „forradalom utáni” a másik. Arany személyiségrajza (a szokottnál is szükségesebb életműve értéséhez) szükségképp belső fejlődésrajz s nem csupán jellemfölmutatás, mint lehet a homogén, egyívű típusoknál.

(5) A Toldi a legelső nevek sorába emelte. Járt a fővárosban; belenézett s belelátott a köz- és irodalmi életbe – s megírta a Toldi estjé-t (1847-48). Arról, mennyire nem a vágyott világot találta Toldi a király udvarában, s mennyire nem értette meg Toldi az egész világot. A költő nem áll, polemizálva, Toldi oldalára. Sőt, ironizálja őt. Tudja, az udvarban látottak felé halad a világ. De kétli, értékesebb lesz-e ez majd, mint volt Toldi otthoni, családi világa; mindenben értékesebb lesz-e, nem pusztít-e el visszahozhatatlanul alapvető értékeket. S főképpen: megszünteti-e a nemzet önmagához s társaihoz való idegenségét. A történelem nem a „herderi” vágy, nem a családi bizalom patriarchális demokráciája, hanem a polgári tőkés rend felé haladt, s nem sokat ígért az ő vágyott világából. E művének lírai fogantatása az előbbinél is nyilvánvalóbb. Toldit ironizálja, de iróniáját túlbúgja elégiája. Eposz formájú elégia ez, a magyar irodalom egyik legszebb elégiája.

(6) A magyar líra fejlődéstörténetének vizsgálata is azt tanúsítja, hogy Arany lírájának újsága (és nagysága) nem a holnap, hanem a holnapután, a kései Babits és a kései József Attila költészete és kora világánál mutatkozik meg igazán. Ama líráénál, mely mélyen személyes, egyéni és egyedi, de nem szubjektivista és individualista, melyben az érzelmi-indulati töltésű látványos egyéniségkultuszt a személyiség intellektuális-etikus problémájának nehéz gondolatélménye váltotta fel. Lírikus, különösen izolált kis nyelvhez tartozó lírikus kései méltánylása, persze ritkán vezet külföldi recepciójához is. A magyar líra történetében azonban Arany ez évtizedének jelentősége, minden ellentmondásossága dacára, egyre nő.

Forrás: Németh G. Béla: *Mű és személyiség*. Magvető, 1970. 7-29. Részletek, feladathoz igazított szöveg.

⁵ weimari barát⁵: utalás Johann Wolfgang Goethe (1749-1832) és Friedrich Schiller (1759-1805) 11 évig tartó barátságára, szellemi együttműködésére. Két ellentétes alkat, de talán éppen ezért kölcsönös inspiráció forrásai voltak egymás számára.

⁶ schilleri értelemben: utalás Friedrich Schiller *A naiv és szentimentális költészetről* című tanulmányára (1795), amelyben kijelenti: „A költők [...] kivétel nélkül vagy naívak vagy szentimentálisak aszerint, hogy milyen az a kor, amelyben művészetük virágzik, s milyen esetleges körülmények befolyásolják általános műveltségüket és elméjük átmeneti hangulatait.”

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1. Hasonlítsa össze a szövegrészlet bevezető és záró gondolatait! Említsen meg 2 érdemi, közös gondolatot! (1, 6)

2 pont	
--------	--

2. Németh G. Béla az első bekezdésben így fogalmaz: „Mondanitudása abszolút értékű volt, mondanivalóját egyre vitatják.” Értelmezze egy-egy mondattal a két hasonló alakú összetett szó közötti jelentéskülönbséget!

- mondanitudás: _____

- mondanivaló: _____

2 pont	
--------	--

3. Az alábbi versrészlet szerzőjére és jelentőségére a szövegben is történik utalás. Nevezze meg a versrészlet szerzőjét. Adja meg a költemény műfaját is! (2, 3, 4)

Ki és mi vagy? hogy így tűzokádó gyanánt
Tenger mélységéből egyszerre bukkansz ki.
Más csak levelenként kapja a borostyánt,
S neked rögtön egész koszorút kell adni.

a) A versrészlet szerzője: _____

b) a költemény műfaja: _____

2 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

4. Állítsa szembe Petőfi és Arany költői alkatát és a vállalt szerepüket az esszé-részlet 4. bekezdése alapján a szöveg információit felhasználva 3-3 érdemi elemmel!

Petőfi Sándor	Arany János

3 pont

5. Mennyiben vitatható a 4. feladatban bemutatott szembeállítás, illetve az ebből fakadó Petőfi-kép? Válasza négy érdemi elemet tartalmazzon!

- _____

- _____

- _____

- _____

4 pont

6. Németh G. Béla szerint a közember máig a Toldi szerzőjeként említi Arany Jánost. A szöveg közlései és saját olvasmányai alapján említsen három tartalmi elemet, amely igazolhatja ezt az állítást! (1, 2, 3)

3 pont

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

7. A „Toldi című eposz” – közli a szöveg 2. bekezdése. A mai műfajmegnevezés az elbeszélő költemény meghatározást használja. Poétikai, műfaji ismeretei alapján támassza alá 2-2 érvel Németh G. Béla műfaji fogalomhasználatát és a mai műfajmegnevezést!

Érvek az eposz műfaji megnevezés mellett:

- _____
- _____

Érvek az elbeszélő költemény műfaji megnevezés mellett:

- _____
- _____

4 pont	
--------	--

8. Németh G. Béla tanulmányrészletében gyakran használja a szerep fogalmát. A Petőfi Irodalmi Múzeum is a „költői maszkokra, megszólalói szerepekre” építi tárlatát:

„Az *Önarckép álarcokban. Arany János emlékkiállítás* című tárlat célja, hogy megidézze a magyar irodalom egyik legnagyobb klasszikusáról a köztudatban élő képet és a költő kevésbé ismert arcaival is megismertesse az érdeklődőket.

Kiállításunk Arany Jánosa kortárs klasszikus. Életútjának, személyiségének újszerű bemutatása minden generációhoz szól: azokhoz is, akik szinte önkéntelenül, mindennapjaikban is használják szavait és fordulatait, akik tudják, ki volt Edward király, Ágnes asszony, az öreg Bence, mit jelent a radványi sötét erdő, a drégeli rom, a margitszigeti tölgyfák vagy a főváros baljóslatú hídja.”⁷

Mely műveket idézik meg a szöveg utalásai?

A szöveg utalása	A mű címe
a radványi sötét erdő	
a drégeli rom	
a margitszigeti tölgyfák	
a főváros baljóslatú hídja	

4 pont	
--------	--

⁷ Forrás: <https://pim.hu/hu/kiallitas/onarckep-alarcokban>

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

9. Az alábbi két versrészlet az utókor hódolata Arany János előtt. Nevezze meg a részletek szerzőit, és feleljen a verstani kérdésekre! (A versrészletek szerzőire utal a szöveg is.)

- a) Hunyt mesterünk! tehozzád száll az ének:
ládd, léha gáncsok lantom elborítják
s mint gyermek hogyha idegenbe szidják
édesapjához panaszkodni tér meg

A szerző teljes neve: _____

Verselési rendszer megnevezése: _____

Meghatározó versláb/ütem neve: _____

3 pont	
--------	--

- b) Hadd csellengünk hozzád, vagyonos Atyánk!
Házhelyünk a puszta, kóbor a kutyánk.
Hadar a szárazság, pusztít az egér
s göggel fortyog kásánk, de hát az mit ér?

A szerző teljes neve: _____

Rímszerkezet neve: _____

2 pont	
--------	--

10. Arany János műveiben számtalan nyoma van az antikvitástól a saját koráig terjedő világirodalomnak. A kérdések e kapcsolatra vonatkoznak.

- a) **Értelmezze a saját szavaival, legalább két érdemi közléssel a Toldi estéjéből idézett, az európai irodalomban már az antik epikus hagyományból elterjedt metaforát!**

„Mert mi haszna simább, ha jól megfaragják?
Nehezebb eltörni a faragatlan fát.”⁸

2 pont	
--------	--

⁸ Toldi estéje, 6. ének 28.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

b) Arany irodalomszemléletére és műveire ható európai alkotókat sorolunk. Válasszon ki két alkotót, és egy-egy érdemi közléssel indokolja, mi köti össze Arany Jánost az Ön által választott alkotóval.

Homérosz, Vergilius, Robert Burns, Byron, Goethe, Osszián, Gogol

Választott szerző:

Indoklás:

Választott szerző:

Indoklás:

2 pont	
--------	--

11. Arany „visszavágott a bizonyosság boldog pillanatába”, a reformkorba, amikor a korszak két legjelentősebb költője összefogott, hogy lefordítsa magyarra a teljes shakespeare-i életművet.

a) A Shakespeare-fordításra szövetkező két költő teljes neve:

Később bevették a fordítók közé Arany Jánost is. A vállalkozás – tragikus történelmi és személyes okok miatt – nem valósult meg. Arany azonban folytatta fordítói és tanulmányírói munkásságát. Nevezze meg a gazdag és sokrétű életmű egy-egy alábbi példáját!

b) Egy Arany Shakespeare-fordítás címe: _____

c) Az Arany által fordított görög drámaíró neve: _____

d) Egy jelentős Arany-tanulmány címe: _____

5 pont	
--------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

12. Állapítsa meg a tagmondatok közötti logikai-tartalmi viszonyt a szövegből vett összetett mondatban!

Magas királyi kitüntetést ¹utasíthatott vissza, és ²megérte, hogy műveit iskolában a költészet ³kánonjaként tanítsák.

1 – 2 = _____

2 – 3 = _____

2 pont	
--------	--

40 pont	
---------	--

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

MŰÉRTELMEZŐ SZÖVEG ALKOTÁSA

Értelmezze az alábbi költeményt! Elemzésében mutassa be, miként erősítik a vers gondolatvilágát a formai-retorikai eszközök! Vizsgálja meg és értelmezze a mű motívumhálóját is!

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Kányádi Sándor: *Valaki jár a fák hegyén*

valaki jár a fák hegyén
ki gyújtja s oltja csillagod
csak az nem fél kit a remény
már végképp magára hagyott

én félek még reménykedem
ez a megtartó irgalom
a gondviselő félelem
kísért eddigi utamon

valaki jár a fák hegyén
vajon amikor zuhanok
meggyújt-e akkor még az én
tüzemnél egy új csillagot

vagy engem is egyetlenegy
sötétlő maggá összenyom
s nem villantja föl lelkemet
egy megszülető csillagon

valaki jár a fák hegyén
mondják úr minden porszemen
mondják hogy maga a remény
mondják maga a félelem

(1994)

Kányádi Sándor (1929–2018) költő, műfordító.

Forrás: Kányádi Sándor: *Válogatott versek*. Holnap, 2016. 128-129.

Petőfi Irodalmi Múzeum Digitális Irodalmi Akadémia.

<http://dia.pool.pim.hu/html/muvek/KANYADI/kanyadi00001a/kanyadi00598/kanyadi00598.html>

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

REFLEKTÁLO SZÖVEG ALKOTÁSA

A 21. századi enciklopédia című sorozat kötetei a „21. század emberét kívánják hozzásegíteni ahhoz, hogy egy-egy ’műveltségi területről’ a lehető legteljesebb információi legyenek”, korszerű szemléletet, megalapozott tudást ígérve az Olvasóknak.

A sorozat világirodalmi kötetének szerkesztője a kiadvány előszavát így zárja:

„Reméljük, a könyv jellegéből adódó, elkerülhetetlen hiányosságait, fogyatékoságait ellensúlyozza, hogy munkatársai a maguk tudományterületének kiváló képviselői. [...] éppen egyéniségük tiszteletétől vezérelve nem törekedtünk arra, hogy szemléletüket, módszerüket, stílusukat bármiféleképpen homogenizáljuk. Nem tettük ezt azért sem, mert korunkban a legfiatalabb olvasók, tanulók is jó, ha hozzászoknak a nézetek, megközelítések és nyelvezetek sokféleségéhez, együttéléséhez.”

A Magyar irodalom című kötet borítószövegének közlése:

„A könyv törzsanyaga harminc íróportré Janus Pannoniustól Nagy Lászlóig. Kötetünknek nincs egységes és kizárólagos irodalomszemlélete. A szerzők nem kívántak uniformisba öltözni, egyéni véleményeket, különféle felfogásokat, iskolákat, műhelyeket képviselnek.”

A Tartalom fejezetcímei:

- I. A magyar olvasó története
- II. Korszakok, stílusirányzatok
- III. A magyar irodalom panteonja (Janus Pannonius, Balassi, Zrínyi, Kazinczy, Csokonai, Berzsenyi, Kölcsey, Katona, Vörösmarty, Arany, Petőfi, Madách, Jókai, Mikszáth, Ady, Krúdy, Móricz, Babits, Kosztolányi, Kassák, Tamási, Szabó Lőrinc, Márai, Németh László, Illyés, József Attila, Radnóti, Weöres, Pilinszky, Nagy László)
- IV. Műnemek, műfajok
- V. A magyar színház századai
- VI. Magyar írók a moziban

Forrás:

21. századi enciklopédia. Magyar irodalom. Pannonica Kiadó, 2002. Kötet szerkesztő: Borbély Sándor. Borítószöveg.

21. századi enciklopédia. Világirodalom. Pannonica Kiadó, 2004. Kötet szerkesztő: Madarász Imre. Előszó, p. 8.

Készítsen érvelő esszét a fenti szövegekre reflektálva, az alábbi szempontok szerint!

Kifejtésében foglaljon állást legalább 3-4 érvel alátámasztva, egyetért-e azzal az állásponttal, miszerint az egységes irodalomszemléletre törekvés helyett „korunkban a legfiatalabb olvasók, tanulók is jó, ha hozzászoknak a nézetek, megközelítések és nyelvezetek sokféleségéhez, együttéléséhez! A Tartalom fent közölt fejezetcímei alapján nevezzen meg legalább 3 olyan szerzőt a magyar irodalomból – konkrét műre vagy művekre való hivatkozással –, akiket Ön szerint még szerepeltetni lehetne egy átfogó képet nyújtó enciklopédiában! Választását indokolja!

Megoldása összesen 150-450 szó terjedelmű legyen!

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

	Elérhető pontszám	Elért pontszám
Tartalom	5	
Problémaérzékenység	5	
Gondolatmenet	5	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5	
Összesen	20	

Helyesírás	Hibapontok száma a teljes dolgozatban	
	Vizsgapontok	

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		pontszám	
		maximális	elért
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor		40	
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg	Tartalom	15
		Szövegszerkezet	5
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	10
		Összesen	30
	Reflektáló szöveg	Tartalom	5
		Problémaérzékenység	5
		Gondolatmenet	5
		Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	5
		Összesen	20
	Helyesírás		8
Íráskép		2	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma		100	

dátum

javító tanár

		pontszáma egész számra kerekítve	
		elért	programba beírt
I. Szövegértési és nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			
II. Szövegalkotási feladatok	Műértelmező szöveg		
	Reflektáló szöveg		
Helyesírás			
Íráskép			

dátum

dátum

javító tanár

jegyző